

การสื่อความหมายของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

The Interpretation of the Sermon Hall at Wat Cherng Tha, Ayutthaya

ธีรดา ข้องประเสริฐ* ดวงกมล ชาติประเสริฐ**

Theerada Khongprasert* Duangkamol Chartprasert**

สาขาวิชาการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department of Cultural Management, Graduate School, Chulalongkorn University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการสื่อความหมายด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางการสื่อความหมายด้านประวัติศาสตร์ศิลปะที่เข้าใจง่ายและสร้างการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวด้วยตนเองในการเข้าชมศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวด้วยตนเองได้เรียนรู้และตระหนักรู้ในคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ การสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างคือ นักท่องเที่ยวทั่วไป จำนวน 30 คน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการวิจัย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสรุปแนวทางในการสื่อความหมายของศาลาการเปรียญวัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาการสื่อความหมายด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูล 2) การวางแผนการนำเสนอ 3) การดำเนินการนำเสนอข้อมูล และ 4) การประเมินผล โดยสามารถออกแบบวิธีการสื่อความหมายได้ 5 วิธี คือ 1) แผ่นพับ 2) ป้ายข้อความ 3) เครื่องหมาย 4) อุปกรณ์โสต และ 5) เทปกระเป๋หรืออุปกรณ์บันทึกข้อมูล ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อความหมาย ดังกล่าว พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนพึงพอใจในการรับรู้ข้อมูลจากป้ายข้อความ รองลงมาคือ แผ่นพับ เครื่องหมาย อุปกรณ์โสต และเทปกระเป๋หรืออุปกรณ์บันทึกข้อมูล ตามลำดับ โดยมีแนวทางการจัดการสื่อความหมายของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีความเหมาะสมสามารถนำเสนอข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองได้ 3 วิธี คือ 1) ป้ายข้อความ 2) แผ่นพับ และ 3) เครื่องหมาย

คำสำคัญ : การสื่อความหมาย, ประวัติศาสตร์ศิลปะ, ศาลาการเปรียญ, มรดกวัฒนธรรม

Abstract

The purposes of this research are 1) to study the Interpretation in Arts History of the Sermon Hall at Wat Cherng Tha, Ayutthaya province, 2) to advise the methods to Interpret the Art History for easy understanding and giving knowledges to all tourists who come to visit the Sermon Hall at Wat Cherng Tha, Ayutthaya province, and 3) to make tourists to learn and realize the value of cultural heritage. This research uses the content

analysis method and the data has been collected from documents and interview from a sample group of 30 tourists. The research instruments are in-depth interview and the result were analyzed and summarized the methods of interpretation of the Sermon Hall at Wat Cherng Tha, Ayutthaya province.

The findings were that: the Interpretation in Arts History of the Sermon Hall at Wat Cherng Tha, Ayutthaya province can be divided in four kinds: 1) Collecting the data 2) Planning for interpretation 3) Interpretation progress and 4) Evaluation. The interpretation can be done by five methods which are 1) Brochure 2) Sign board 3) Marker 4) Audio-visual equipment and 5) Cassette tapes or diskette. The result shows that everyone in a sample group are satisfied with a sign board the most, followed by brochure, marker, audio-visual equipment and cassette tapes or diskette respectively. In order to provide knowledge and learning about Art History at the Sermon Hall at Wat Cherng Tha, Ayutthaya province, the suitable methods are : 1) Sign board 2) Brochure and 3) Marker

Keywords : Interpretation, Art of History, Sermon Hall, Cultural Heritage

บทนำ

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลปะของอาคารที่น่าสนใจ ที่จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความสำคัญของสถานที่นั้น ๆ ซึ่งสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์ด้วย จะช่วยให้เที่ยวชมสถานที่ แต่ละแห่งอย่างรู้และเข้าใจ รวมทั้งประทับใจในความงามของงานศิลปกรรม (สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2563) การสื่อความหมายที่ดี ล้วนมีองค์ประกอบหลายด้าน แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ข้อมูล ศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 พ.ศ.2394 โดยขุนกลั่นทิพย์ และนางแดง เป็นผู้ออกเงินก่อสร้าง ด้านสถาปัตยกรรมเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน อิทธิพลศิลปะตะวันตก หน้าบัน มีภาพเทพนมตรงกลาง มีสาหร่ายรวงผึ้งประดับกระจกลี (ปัจจุบันเลือนหายไปหมดแล้ว) ฝีมือช่างเก่าที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ภายในเป็นที่ประดิษฐานธรรมาสันยอดบุษบกและสังเค็ดจำหลักไม้ สมัยอยุธยาตอนปลาย โดยหลังคาและฐานมีเส้นอ่อนโค้ง เช่นเดียวกับโบสถ์วิหารที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย นอกจากนี้ยังมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพุทธประวัติและทศชาติชาดก ผลงานของครูแฆ และเจ้าอาวาสพระอาจารย์อาภรณ์ธรรม ซึ่งผลงานชิ้นครู หาได้ยากยิ่งในปัจจุบัน เป็นที่น่าเสียดายที่ภาพจิตรกรรมฝาผนังเลือนหายไปมาก ภาพจิตรกรรมฝาผนังอันทรงคุณค่าเหล่านี้ นอกจากจะบอกเล่าเรื่องพุทธประวัติและทศชาติชาดกแล้ว ยังสามารถบอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิตของผู้คนในอดีต เปรียบเสมือนหนังสือ เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในสมัยนั้น มีคุณค่าความงามทางศิลปะและวัฒนธรรมควรที่จะอนุรักษ์ไว้ ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง ไม่ได้รับรู้ข้อมูลคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ศิลปะในการเข้าชมศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือศึกษาข้อมูลแล้ว ไม่สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของตนเอง ไม่เข้าใจ ไม่เกิดการเรียนรู้ ทำให้ไม่มีส่วนร่วมในการเข้าชม จึงไม่สามารถรู้สึกตระหนักในคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม การจัดการสื่อความหมายในการนำเสนอข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ งานสถาปัตยกรรม รูปแบบศิลปกรรม เพื่อให้ผู้ชมได้เข้าถึงซึ่งหลักฐานทางวัฒนธรรมความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ การสื่อความหมายเพื่อนำเสนอข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ศิลปะจะสามารถช่วยให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยว

ด้วยตนเองได้เรียนรู้คุณค่าของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เกิดความเข้าใจ มีความสนุกสนาน ประทับใจ และตระหนักรู้ในคุณค่ามรดกวัฒนธรรม (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2563, สัมภาษณ์)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสื่อความหมายด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการสื่อความหมายด้านประวัติศาสตร์ศิลปะที่เข้าใจง่ายและสร้างการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวด้วยตนเองในการเข้าชมศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวด้วยตนเองได้เรียนรู้และตระหนักรู้ในคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย บทความ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา องค์ประกอบของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลปะ และการสื่อความหมาย จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ คือ เจ้าหน้าที่ของวัดที่เป็นผู้ดูแลศาลาการเปรียญ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ นักวิชาการด้านการสื่อความหมาย และมัคคุเทศก์ รวมจำนวน 5 คน

กลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 30 คน ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์วิจัย และสัมภาษณ์ผ่านช่องทางออนไลน์

เครื่องมือ

1. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเดี่ยวรายบุคคลและแบบกลุ่มตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป

2. การสัมภาษณ์ จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง เป็นคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด สอบถามความสนใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิธีการสื่อความหมาย จำนวน 30 คน

การตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. โดยใช้แนวทางในการตั้งคำถามจากการสัมภาษณ์ของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ผู้วิจัยได้ตรวจสอบการตั้งคำถามที่ใช้ในแบบสอบถามเพื่อหลีกเลี่ยงการถามคำถามแบบชักจูง

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บข้อมูลและรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและจากการลงพื้นที่ภาคสนามทั้งการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ เพื่อสรุปสาระสำคัญและประเด็นปัญหา โดยแบ่งการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนามและประกอบการวิเคราะห์ โดยศึกษาจาก ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย บทความวัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บทความประวัติศาสตร์ศิลปะ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง คู่มือการสื่อความหมาย และเว็บไซต์จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

2. การรวบรวมจากการลงพื้นที่ภาคสนาม (Field Research) เป็นการวิจัยที่เก็บข้อมูลชั้นปฐมภูมิ คือ วิธีการเก็บข้อมูลประวัติความเป็นมาของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทรัพยากรวัฒนธรรม องค์ประกอบการสื่อความหมาย และประวัติศาสตร์ศิลปะ ด้วยการสัมภาษณ์ การสำรวจ และสังเกตการณ์ที่วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลตามขอบเขตเนื้อหาของงานวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ค่าร้อยละ (Percentage) และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์สรุปประเด็น เพื่อนำไปสรุปเป็นแนวทางในการจัดการวิธีการสื่อความหมายของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อสร้างการรับรู้คุณค่าในมรดกวัฒนธรรม แบ่งผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เนื้อหาการสื่อความหมายด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากวรรณกรรม การสังเกต การสำรวจ และการสัมภาษณ์ องค์ประกอบกระบวนการสื่อความหมาย

2. ผลและการวิเคราะห์ความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อความหมาย องค์ประกอบวิธีการนำเสนอข้อมูลในการสื่อความหมาย เพื่อหาความเป็นไปได้ในแนวทางการสื่อความหมายของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. แนวทางการจัดการสื่อความหมายของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยการสื่อความหมายของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อสร้างการตระหนักถึงคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรม มีดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหาการสื่อความหมายด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ และศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า สามารถวิเคราะห์เนื้อหาการสื่อความหมายด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ 4 ขั้นตอน คือ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูล 2) การวางแผนการนำเสนอ 3) การดำเนินการนำเสนอข้อมูล และ 4) การประเมินผล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาข้อมูลทำความเข้าใจอาคารและสถานที่โดยรวมของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นแนวทางในการสื่อความหมายด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากเอกสาร นักวิชาการ และเจ้าของพื้นที่ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลของศาลาการเปรียญวัดเชิงท่าได้ 2 ประการ คือ 1) ข้อมูลการสื่อความหมาย

ที่ปรากฏอยู่บริเวณโดยรอบวัดเชิงท่า และ 2) ข้อมูลของวัดเชิงท่าที่ค้นพบในเอกสารวรรณกรรมต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1) ข้อมูลการสื่อความหมายที่ปรากฏอยู่บริเวณโดยรอบวัดเชิงท่า ป้ายสื่อสารข้อมูลด้านอาคารและสถานที่โดยรวมของวัดเชิงท่าระบุข้อมูลไว้ดังนี้ “วัดเชิงท่า Wat Cherg Tha ตั้งอยู่นอกเกาะเมืองอยุธยาทางด้านทิศเหนือ ริมแม่น้ำลพบุรีหรือคลองเมือง บริเวณตรงข้ามกับพระราชวังโบราณ หันหน้าไปทางทิศใต้สู่มแม่น้ำลพบุรี มีพระปรางค์เป็นประธานของวัด ด้านหน้าหรือด้านทิศใต้ของปรางค์ประธานเชื่อมต่อด้วยวิหาร ส่วนอุโบสถตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของปรางค์ประธาน มีกำแพงล้อมรอบ และศาลาการเปรียญตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดริมแม่น้ำลพบุรี วัดเชิงท่าไม่ปรากฏหลักฐานความเป็นมาในเอกสารทางประวัติศาสตร์ มีเพียงตำนานเล่าสืบต่อกันมาว่า เศรษฐีมีลูกสาวสวยคนหนึ่งหลงรักกับชายหนุ่มแล้วพากันหนีไป ฝ่ายเศรษฐีก็เฝ้าคอยบุตรสาวด้วยความอาลัยรักซึ่งได้ปลุกเรื้อนหอไว้คอยท่า หวังว่าหาก ทั้งคู่กลับมาขอขมา ก็จะอภัยและยกเรื้อนหอให้แต่เฝ้าคอยอยู่หลายปีลูกสาวก็ไม่กลับมา เศรษฐีจึงได้สร้างวัดและถวายเรื้อนหอหลังนั้นให้แก่วัดและเรียกชื่อกันว่า “วัดคอยท่า” นอกจากนี้วัดนี้ยังมีชื่อเรียกอีกหลายชื่อ คือ วัดดินท่า, วัดดิน, วัดคลัง และวัดโกษาवास โดยคงเปลี่ยนชื่อเป็นวัดเชิงท่าในสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าพระเจ้าอยู่หัว บริเวณใกล้กับวัดเชิงท่าเคยเป็นที่ตั้งเรือพระราชพิธีในสมัยกรุงศรีอยุธยา เอกสารประวัติศาสตร์บางฉบับได้กล่าวว่า พระยาจักรีได้นำบุตรจีนไททอง หรือ สิ้น ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของท่านมาฝากเรียนที่วัดแห่งนี้ ต่อมานายสิ้นได้เข้ารับราชการเป็นพระยาตาก เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในปี พ.ศ. 2310 พระยาตากได้นำกำลังพลจากเมืองจันทบุรีมาสู้รบจากพม่า จากการศึกษาทางโบราณคดีสามารถสรุปได้ว่าวัดเชิงท่าสร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้นและถูกทิ้งร้างไปเมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310 ต่อมาในช่วงรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ก็มีหลักฐานว่ามีผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่วัดเชิงท่าอีกครั้งหนึ่ง”

1.2) ข้อมูลของวัดเชิงท่าที่ค้นพบในเอกสารวรรณกรรมต่าง ๆ รายงานการขุดแต่งเพื่อออกแบบบูรณะวัดเชิงท่า ต.ท่าवासกรี อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา เสนอ สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 ของบริษัท มรดกโลก จำกัด (2551) ระบุข้อมูลว่า วัดเชิงท่ามีมาแล้วเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ก่อนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งทรงครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2199-2224 และคงเป็นวัดที่มีความสำคัญมากพอสมควร เพราะท่าวัดอยู่ตรงข้ามกับพระราชวังหลวงและเป็นแหล่งที่มีประชาชนพลเมืองลงเรือข้ามฟากไปมาเป็นประจำ (เฉลิม สุขเกษม, 2512, อ้างถึงใน บริษัท มรดกโลก จำกัด, 2551, น. 98) เมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งหลังใน พ.ศ. 2310 วัดเชิงท่าก็คงถูกทำลายและเป็นวัดร้างเหมือนกับวัดอื่น ๆ พอถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ราวสมัยรัชกาลที่ 2 คงมีผู้มาบูรณปฏิสังขรณ์ให้เป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษา (ศิลาจาร, กรม, 2526, อ้างถึงใน บริษัท มรดกโลก จำกัด, 2551 น. 5) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ได้ปรากฏ ชื่อวัดเชิงท่าอีกครั้งหนึ่ง เพราะเป็นวัดที่เคยเป็นที่อยู่ของกวีเอกท่านหนึ่ง คือ หลวงจักรปาณีหรือมหาฤกษ์ ผู้แต่งนิราศพระปฐม นิราศทวารวดี นิราศปฐวี และนิราศกรุงเก่า ฯลฯ (เฉลิม สุขเกษม, 2512, อ้างถึงใน บริษัท มรดกโลก จำกัด, 2551, น. 100-101) สำหรับชื่อวัดมีผู้กล่าวว่าคงมาเปลี่ยนเป็นวัดเชิงท่าในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสอดคล้องกับชื่อวัดเชิงท่า ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำลพบุรี ใกล้กับพระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์ จังหวัดลพบุรี (บรรจบ เทียมทัต, 2510, อ้างถึงใน บริษัท มรดกโลก จำกัด, 2551, หน้า 66) กล่าวได้ว่าวัดเชิงท่า เดิมชื่อวัดดิน หรือวัดดินท่า สร้างขึ้นก่อนรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช หรือ พ.ศ. 2199 และเปลี่ยนชื่อเป็นวัดโกษาवास

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ และคงเป็นวัดที่มีความสำคัญเพราะทำน้ำของวัดตรงข้ามกับพระราชวังหลวง และคงมีประชาชนข้ามฟากไปมาเป็นประจำ

ข้อมูลของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จากพื้นฐานมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของ ศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ประวัติการก่อสร้าง 2) สถาปัตยกรรม 3) ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และ 4) วัตถุโบราณ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประวัติการก่อสร้าง จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ศาลาการเปรียญตั้งอยู่ทางทิศใต้ของวัด โดยวางตัวขนานกับคลองเมือง หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ศาลาการเปรียญหลังนี้ได้ปรากฏมีหลักฐาน การสร้างอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นโบราณสถานเพียงแห่งเดียวของวัดเชิงท่าที่มีประวัติความเป็นมาที่แน่นอน โดยระบุไว้ว่าสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ ตรงกับรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2411) สร้างโดยขุนกลิ่นทิพย์ อยู่ตำบลท่าวาสุกรีใต้วัดใหม่ชัยวิชิต ฝั่งเกาะเมือง และมีนางแดง (โยมแดง) เป็นผู้ออกเงินสร้าง (ปฐยาวัช ธรรมวงษ์, 2546, น. 42-43)

สถาปัตยกรรม จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ศาลาการเปรียญ มีขนาด 7 ห้อง แผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 11.00 เมตร ยาว 45.00 เมตร เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนยกพื้นใต้ถุนสูง ภายในมีเสา รวมใน 6 คู่ ผนังด้านยาวเจาะช่องหน้าต่างด้านละ 7 ช่อง ใต้ถุนเจาะช่องเป็นซุ้มโค้งด้านละ 7 ช่อง ตรงกับ ช่องหน้าต่างชั้นบน ผนังด้านสกัดชั้นบน มีประตูบานเปิดคู่ 2 ชุด ขนาบข้างด้วยช่องหน้าต่าง 2 ช่อง หลังคามีโครงสร้างเป็นเครื่องไม้มุงกระเบื้อง ลด 3 ชั้น ด้านหน้าและด้านหลังมีมุขประเจิด ประดับเครื่อง ลายอง หน้าบันมุขประเจิดแกะสลักไม้เป็นรูปเทพพนม (ปัจจุบันหักหายไป) ผุดจากอกบัวล้อมด้วยกนก เปลว ใต้หน้าบันประดับสาหร่ายรวงผึ้ง (ปฐยาวัช ธรรมวงษ์, 2546, น. 42- 43)

วัตถุโบราณ จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ภายในศาลาด้านตะวันตกเป็นอาสนะสงฆ์ ยกพื้น สูงประมาณ 70 เซนติเมตร ตรงหน้ากระดานอาสนะสงฆ์เขียนภาพพื้นบ้าน มีธรรมาสันยอดบุษบกและ สังเค็ดจำหลักไม้ ประดับกระจงดงามพิจารณาจากลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมและลวดลายเป็นฝีมือ ช่างสมัยอยุธยา ในพุทธศตวรรษที่ 23 มีส่วนที่สังเกตเห็นได้ชัดคือ เส้นอ่อนโค้งที่ฐานและหลังคา อาจพบ ทั่วไปในโบสถ์วิหารที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา นอกจากนี้การตกแต่งหลังคาสังเค็ดก็กระทำเช่นเดียวกับการ ตกแต่งเครื่องบนหลังคาของโบสถ์วิหาร ซึ่งประกอบด้วยเครื่องลายองและหน้าบันที่จำหลักด้วยไม้อย่าง ดงาม อันอาจถือเป็นแบบอย่างในการศึกษาสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาที่สมบูรณ์ที่สุดชิ้นหนึ่ง ดังที่ น. ณ ปากน้ำ ได้กล่าวไว้ว่า “ฝีมือจำหลักไม้ดีเยี่ยม เห็นแบบบราลีที่หลังคาเป็นยอดแหลมๆ ซึ่งไม่เคยเห็นที่ ไหน” (New 16 New, 2564)

จิตรกรรมฝาผนัง จากการศึกษาข้อมูล พบว่า จิตรกรรมฝาผนัง วัดเชิงท่า เขียนขึ้นในสมัย รัชกาลที่ 4 โดยฝีมือครูแฉและคณะ เป็นจิตรกรรมสีฝุ่น วรรณะสีเย็น เนื้อหาจิตรกรรมเป็นภาพพุทธ ประวัติ ทศชาติชาดก เทพชุมนุม ฮกกลชีว ภาพชีวิต 43 ความเป็นอยู่ และธรรมชาติ ที่ตั้งจิตรกรรมอยู่ที่ ศาลาการเปรียญ ซึ่งมีลักษณะเป็นอาคารที่กว้างใหญ่ การจัดวางองค์ประกอบภาพจึงแตกต่างจากวัดอื่น ๆ สภาพจิตรกรรมลบเลือนมาก เริ่มดำเนินการอนุรักษ์ ตั้งแต่ปี 2526 ด้วยการศึกษาและบันทึกหลักฐาน จิตรกรรมก่อนการอนุรักษ์ และดำเนินการอนุรักษ์ ด้วยวิธีการทำความสะอาดพื้นผิว เสริมความมั่นคงของ ชั้นสีรองพื้น และชั้นปูน เขียนซ่อมสี และอาบผิว จิตรกรรมให้อยู่ในสภาพคงทนสืบไป (ยอดชาย พรหม อินทร์, 2562, น. 42-43)

2) การวางแผนการนำเสนอ

การวิเคราะห์แผนการนำเสนอข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า สามารถนำเสนอเรื่องราวมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของศาลาการเปรียญวัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ 4 ประการ คือ 1) ประวัติการก่อสร้าง 2) สถาปัตยกรรม 3) โบราณวัตถุ และ 4) ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ทั้งนี้จากการศึกษาข้อมูลสำรวจเนื้อหาการสื่อความหมายโดยรวมของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการสื่อความหมายด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญวัดเชิงท่า จากเอกสาร นักวิชาการ และเจ้าของพื้นที่ พบว่า ศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าที่กำลังจะเลือนหายไป คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังโบราณ สมัยรัชกาลที่ 4 ประมาณ พ.ศ. 2394 ถึง พ.ศ. 2411 ผลงานของครูแช่มร่วมกับคณะ และพระอาจารย์อาภรณ์ธรรม เจ้าอาวาสวัดเชิงท่า ผลงานชั้นครู หาได้ยากยิ่งในปัจจุบัน มีคุณค่าความงามทางศิลปะและวัฒนธรรม ภาพจิตรกรรมฝาผนังโบราณเหล่านี้เปรียบเสมือนหนังสือ เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในสมัยนั้น

3) การดำเนินการนำเสนอข้อมูล

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม พบว่า นักท่องเที่ยวที่เข้าชมศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากจะรับรู้ข้อมูลผ่านป้ายข้อความแล้ว ยังสามารถรับรู้ข้อมูลผ่านผู้นำชมคือเจ้าหน้าที่ของวัดเป็นผู้ให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวทั่วไป โดยข้อมูลที่นำเสนอเป็นข้อมูลที่ไม่เป็นทางการ บอกเล่าถึงการเป็นสถานที่ถ่ายทำละครโทรทัศน์ และภาพยนตร์ เป็นสถานที่ที่พระเจ้าตากสินเคยมาศึกษาเล่าเรียน มีการจัดงานเลี้ยงทำบุญภายในศาลาการเปรียญแห่งนี้ได้ ซึ่งไม่มีเนื้อหาที่เล่าเรื่องตามลำดับของการอธิบายข้อมูลทางประวัติศาสตร์ศิลปะ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถรับรู้ข้อมูลที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ศิลปะได้ ทั้งนี้ผู้นำชมมีความรู้จากการศึกษาด้วยตนเองเป็นอย่างดี หากแต่เลือกที่จะเล่าเรื่องตามแต่โอกาสและลักษณะของผู้เข้าชม อนึ่งนักท่องเที่ยวมีความหลากหลาย มีความสนใจในการรับชมแตกต่างกัน มีทั้งให้ความสนใจในการนำเสนอข้อมูล และการเพิกเฉยการนำเสนอข้อมูลของผู้นำชม จึงเลือกที่จะชื่นชมภาพจิตรกรรมฝาผนังด้วยตนเอง

จากข้อมูลข้างต้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การทำสื่อเพื่อนำเสนอข้อมูลที่จะเป็นตัวเลือกให้กับนักท่องเที่ยวในการรับรู้ข้อมูลของศาลาการเปรียญวัดเชิงท่า สร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง บอกเล่าเรื่องราวใหม่ของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์หรือโบราณสถานที่จะนำเสนอข้อมูลให้กับผู้ชม เพื่อสร้างความเข้าใจ และประสบการณ์ร่วมของผู้ชม ทำแล้วไม่เสียคุณค่าเดิมของสถานที่ แต่สร้างการจดจำและความประทับใจ โดยสามารถใช้เทคนิค 4 ประการประกอบการนำเสนอข้อมูล คือ 1) การสร้างการรับรู้คุณค่า (Valuing) 2) การสร้างความต้องการดูแลรักษา (Caring) 3) การสร้างความสนุกสนาน (Enjoying) และ 4) การสร้างความเข้าใจ (Understanding) โดยได้เสนอแนะแนวทางในการนำเสนอข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเพื่อเชิดชูคุณค่าของศาลาการเปรียญวัดเชิงท่า ที่สามารถสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง ได้ 5 วิธี คือ 1) แผ่นพับ 2) ป้ายข้อความ 3) เครื่องหมาย 4) อุปกรณ์สื่อ และ 5) เทปกระเป๋หรืออุปกรณ์บันทึกข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แผ่นพับ อธิบายข้อมูลโดยรวมของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า เนื้อหาในแผ่นพับเล่าเรื่องราวใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และทำไม อธิบายภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพุทธประวัติและทศชาติชาดกบอกข้อมูลภาพจิตรกรรมฝาผนังในแต่ละตอนโดยย่อ และเพิ่มเติม QR Code ลิงก์ไปยังข้อมูลเพิ่มเติมที่อยู่ใน

เว็บไซต์กรณีนี้นักท่องเที่ยวต้องการรับรู้ข้อมูลเพิ่มเติม ปกของแผ่นพับ มีความน่าสนใจ ประกอบด้วยรูปภาพแผ่นผังของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า เป็นแหล่งข้อมูลที่ระบุในแผ่นพับระหว่างการเที่ยวเป็นสิ่งอ้างอิงแก่ผู้มาเยือนที่น่าติดตามไปได้ เพื่อประกอบการรับชมภาพจิตรกรรมฝาผนังในแต่ละตอนได้ดียิ่งขึ้น

ป้ายข้อความ อธิบายข้อมูลโดยรวมของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า โดยใช้วัสดุเสตนเลสที่มีความทนทาน ยิงเลเซอร์ข้อความ มีเนื้อหาข้อมูลแบ่งออกเป็น ข้อความข้อมูลโดยรวมของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า และป้ายข้อมูลอธิบายตามจุดรับชมสิ่งแสดงด้านใน คือ วัตถุโบราณ ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพุทธประวัติและทศชาติชาดก บอกข้อมูลภาพจิตรกรรมฝาผนังในแต่ละตอนโดยย่อ ประกอบการรับชมของนักท่องเที่ยว และเพิ่มเติม QR Code ลิงก์ไปยังข้อมูลที่อยู่ในเว็บไซต์กรณีนี้นักท่องเที่ยวต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ทั้งนี้ป้ายข้อความสามารถเคลื่อนย้ายได้ ป้ายข้อความสูงในระดับเอวของนักท่องเที่ยว หรือประมาณ 80 เซนติเมตร เพื่อไม่บดบังภาพจิตรกรรมฝาผนัง ทั้งนี้ตัวอักษรจะต้องมีความชัดเจน ไม่เล็กลงจนเกินไปจนทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความยากลำบากในการอ่านข้อความ ติดตั้งป้ายข้อความบอกเล่าเรื่องราวในบริเวณที่ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เลื่อนหายไป วางภาพตัวอย่างภาพจิตรกรรมฝาผนังตอนนั้น ๆ ที่ควรจะได้พบเห็น เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจินตนาการและรำลึกถึงภาพจิตรกรรมที่เลื่อนหายไป สร้างความตระหนักถึงคุณค่าที่ควรอนุรักษ์ ติดตั้งป้ายห้ามสัมผัส สัญลักษณ์ห้ามจับ เพื่อสร้างความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวในการรักษาโบราณสถานในระหว่างการรับชม

เครื่องหมาย สร้างเครื่องหมายเป็นมาสคอตรูปการ์ตูนที่มีความน่ารัก คอยนำทางผู้ชมไปสู่ศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า ติดตั้งไว้ตามจุด บริเวณทางเข้าวัด ระหว่างทาง และหน้าศาลาการเปรียญ ในระดับสายตา สร้างการมองเห็น และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินตามรูปการ์ตูน ไปชมศาลาการเปรียญ ที่อยู่ภายในวัด และสามารถให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูปมาสคอตเก็บไว้เป็นที่ระลึกได้ แผนที่ท่องเที่ยวที่เป็นภาพวาดหรือภาพถ่ายภายในวัดระดับมุมสูง ซึ่งใช้บอกรายละเอียดเส้นทางการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสังเกตเห็นและมองเห็นจุดต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น สามารถเดินทางไปรับชมตามจุดที่สนใจได้ แผนที่ที่เป็นภาพวาดภายในศาลาการเปรียญ ซึ่งใช้ประกอบเส้นทางการรับชมภาพจิตรกรรมฝาผนัง และวัตถุโบราณภายในศาลาการเปรียญ เพื่อสร้างความเข้าใจและทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ข้อมูลได้ง่ายขึ้น

อุปกรณ์โสต (วิทยุทัศน์) อธิบายข้อมูลโดยรวมของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า โดยติดตั้งประกอบกับป้ายข้อมูลนำเสนอเรื่องราวโดยรวมของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า ที่ติดตั้งอยู่ภายนอก นักท่องเที่ยวสามารถสแกน QR Code ลิงก์ไปยังวิทยุทัศน์แสดงข้อมูลของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า โดยมีเจ้าจุดเป็นผู้เล่าเรื่อง เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวก่อนเข้าไปรับชมรายละเอียดของภาพจิตรกรรมฝาผนัง และวัตถุโบราณภายใน ทั้งนี้ วิทยุทัศน์จะต้องมีเนื้อหาที่กระชับเข้าใจง่ายใช้เวลาไม่นาน เสียงและภาพจะต้องมีความสอดคล้องกัน เพลงประกอบจะต้องไม่ดังจนเกินไป และคำพูดจะต้องไม่รวดเร็วจนเกินไป เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับผู้ชม

เทพกระเป๋าทูหรืออุปกรณ์บันทึกข้อมูล เสียงบันทึกเทปอธิบายข้อมูลโดยรวมของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า นำเสนอเรื่องราว โดยรวมของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า โดยมีจุดบริการยืมคืนเครื่องบันทึกเทป เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้ในการประกอบการรับชม และนำมาคืนที่จุดบริการ

4) การประเมินผล

ผู้วิจัยได้นำเสนอแผนการดำเนินการนำเสนอข้อมูลดังกล่าว เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ คือนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ นักวิชาการด้านการสื่อความหมาย และมีคณาจารย์ตรวจสอบ ก่อนจะแก้ไขเรียบเรียง และนำเสนอกลุ่มตัวอย่างเพื่อประเมินผลการดำเนินการต่อไป โดยผู้ทรงคุณวุฒิมี

ข้อเสนอแนะให้ปรับแก้ไขสื่อที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูล เพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง ตรวจสอบแก้ไขเนื้อหาให้ถูกต้องตามหลักประวัติศาสตร์ศิลปะ นำเสนอข้อมูลในแบบสั้น ๆ เข้าใจง่าย ขนาดความสูงของการจัดวางป้ายข้อความ ในส่วนของวัดที่ค้นได้เสนอแนะว่าควรนำเสนอภาพที่สวยงาม มีความต่อเนื่องเข้ากับเสียงบรรยาย

2. การวิเคราะห์ความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อความหมายของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง จำนวน 30 คน สามารถวิเคราะห์คำร้อยละได้ดังนี้ กลุ่มตัวอย่างที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองให้ความสนใจในวิธีการนำเสนอข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกเพียง 3 วิธี คือ อันดับที่ 1 ร้อยละ 56.67 ให้ความสนใจในป้ายข้อความเป็นอันดับแรก อันดับที่ 2 ร้อยละ 40 ให้ความสนใจในแผ่นพับเป็นอันดับแรก และอันดับที่ 3 ร้อยละ 3.33 ให้ความสนใจในอุปกรณ์สื่อหรือวีดิทัศน์เป็นอันดับแรก โดยมีรายละเอียดความคิดเห็น ความพึงพอใจและพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อวิธีการนำเสนอข้อมูลหรือเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อความหมายของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ได้ดำเนินการไว้ดังต่อไปนี้

1) แผ่นพับ

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 83.33 ให้ความสนใจในข้อมูลจากแผ่นพับเมื่อเดินทางไปถึงสถานที่ท่องเที่ยว เพราะมีรายละเอียดครบถ้วนสะดวกในการศึกษาข้อมูล พกพาไปได้ในทุกที่ มีประโยชน์ใช้ป้องกันแสงแดด ช่วยพัฒนาระบายความร้อนได้ มีแผนที่ประกอบทำให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจและค้นหาสถานที่ท่องเที่ยวที่ภายในบริเวณได้ง่ายขึ้น มีรูปภาพสวยงามดึงดูดความสนใจ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างบางคนชื่นชอบการเก็บแผ่นพับไว้เป็นที่ระลึก เพื่อระลึกถึงความทรงจำที่ได้เคยไปเยือนสถานที่นั้นมา หรือศึกษาข้อมูลแผ่นพับหลังจากที่รับชมสถานที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งจะอ่านข้อมูลหรือไม่แล้วแต่ความสนใจของผู้ชม เนื่องจากได้ศึกษาข้อมูลจากเว็บไซต์มาก่อนล่วงหน้าแล้ว กลุ่มตัวอย่างที่ชอบศึกษาหาความรู้จะแสกน QR Code ที่ระบุอยู่ในแผ่นพับเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม สำหรับสาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ชื่นชอบแผ่นพับเนื่องจากไม่ชอบพกพา เก็บมาก็รกบ้าน อ่านแล้วก็ทิ้ง สร้างขยะ ไม่สวยมีแต่เนื้อหาไม่น่าอ่าน หากต้องการจะเก็บแผ่นพับจะถ่ายรูปเก็บไว้เป็นไฟล์ดิจิทัลในระบบออนไลน์ของตนเอง กลุ่มตัวอย่างบางคนจะหยิบแผ่นพับเมื่อมีคนหยิบยื่นให้ แต่ถ้าวางไว้เฉย ๆ ก็ไม่ให้ความสนใจ ทั้งนี้แผ่นพับที่พบภายในบริเวณวัดโดยส่วนมากมักเป็นแผ่นพับที่ระบุข้อมูลของการปลูกเสกวัตถุมงคล มากกว่าข้อมูลที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ และแผ่นพับประชาสัมพันธ์ที่พบภายในโรงแรมหรือจุดขึ้นพาหนะขนส่งสาธารณะก็มีแต่ข้อมูลโดยรวมของจังหวัด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ชื่นชอบแสกนหาความรู้ก็จะให้ความสนใจ

2) ป้ายข้อความ

กลุ่มตัวอย่างทุกคนให้ความสนใจในการอ่านข้อมูลจากป้ายข้อความ เนื่องจากสามารถพบได้ทุกที่ มีลักษณะโดดเด่น มองเห็นได้ง่าย ทั้งนี้จะให้ความสนใจในการอ่านข้อความที่ไม่ยาวจนเกินไปมีขนาดตัวอักษรที่อ่านได้ชัดเจน ป้ายมีความสูงในระดับ 80 เซนติเมตร และมุ่งหวังที่จะเข้าไปชื่นชมกับสิ่งแสดงภายในตามที่ได้ศึกษาข้อมูลจากเว็บไซต์มา การอ่านข้อมูลแล้วแต่ความสนใจ กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมักชื่นชอบการถ่ายรูปในจุดที่งดงาม หากป้ายข้อความติดตั้งอยู่ ณ บริเวณนั้น ก็จะเกิดความสนใจศึกษาข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 43.33 ให้ความสนใจในการสแกน QR Code ลิงค์ไปยังรายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติม ขึ้นอยู่กับความสนใจของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งยุคสมัยใหม่ได้มีการนำเสนอข้อมูลผ่านระบบ QR Code

กลุ่มตัวอย่างบางคนที่ต้องการรับรู้ข้อมูลเพิ่มเติมจะให้ความสนใจสแกน QR Code แต่บางคนก็ไม่สนใจ เนื่องจากได้ศึกษาข้อมูลจากเว็บไซต์มาแล้ว ได้รับรู้ข้อมูลจากการอ่านป้ายก็เพียงพอแล้ว ไม่อยากเสียเวลาในการท่องเที่ยว โทรศัพท์ไม่สามารถสแกน QR Code ได้ และกลัวการโจรกรรมข้อมูลในโทรศัพท์เคลื่อนที่

หากมีป้ายข้อมูลบริเวณที่ไม่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 73.33 ให้ความสนใจ เนื่องจากยังไม่มีภาพก็ยิ่งอยากรู้ว่าภาพที่หายไปคืออะไร และจะอ่านป้ายข้อความเพื่อศึกษาตัวอย่างภาพที่หายไป แต่กลุ่มตัวอย่างบางคนก็ไม่ให้ความสนใจ เนื่องจากชื่นชอบการรับชมภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีความสวยงาม หากไม่พบภาพ ก็ไม่ดึงดูดใจ ไม่ให้เวลาที่จะทำให้ศึกษาข้อมูล

สำหรับป้ายข้อความห้ามสัมผัสกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับทราบที่จะไม่สัมผัสโบราณสถาน และเข้าใจในการอนุรักษ์ แต่ได้เสนอแนะว่านักท่องเที่ยวบางคนถึงมีป้ายห้ามก็ยังสัมผัส เนื่องจากมองไม่เห็นป้าย บางคนขาดความระมัดระวังเผลอเผลอในการสัมผัสโบราณสถานโดยไม่ตั้งใจ บางคนกิริยาทางกายไปเองไม่สามารถยับยั้งการสัมผัสได้ และบางคนที่ยังห้ามก็เหมือนยังๆ ยิ่งอยากสัมผัส

3) เครื่องหมาย

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 76.67 ให้ความสนใจในภาพวาดหรือภาพถ่ายแผนที่ท่องเที่ยวและมาศคอตรูปการ์ตูนหรือสัญลักษณ์การท่องเที่ยวในสถานที่ เนื่องจากแผนที่ช่วยให้เข้าใจเส้นทางการท่องเที่ยวได้ดีขึ้น และชื่นชอบการถ่ายรูปเป็นที่ระลึกกับมาศคอตรูปการ์ตูนหรือสัญลักษณ์ของสถานที่เก็บไว้เพื่อแสดงเป็นหลักฐานว่าได้มาถึงที่นี่แล้ว อีกทั้งมาศคอตรูปการ์ตูนมีความน่ารักดึงดูดความสนใจ เด็ก ๆ ซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวมีความชื่นชอบ แต่บางคนก็ไม่ให้ความสนใจ เนื่องจากไม่ชอบ ไม่เหมาะกับสไตล์ของตนเอง เสียเวลาต่อคิวถ่ายรูป แต่จะสนใจในสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสวยงามมากกว่า สำหรับภาพวาดหรือภาพถ่ายแผนที่ท่องเที่ยวภายในวัด ซึ่งใช้ประกอบเส้นทางการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างบางคนให้ความสนใจ เพราะเห็นได้ชัดเจน เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจที่ช่วยเป็นเครื่องนำทางพาไปยังจุดที่สวยงามที่ตนได้รับรู้จากเว็บไซต์มาก่อนจะเข้าไปชมด้านใน ส่วนภาพวาดแผนผังภายในศาลาการเปรียญ ซึ่งใช้ประกอบเส้นทางการรับชมภาพจิตรกรรมฝาผนัง และวัตถุโบราณภายในศาลาการเปรียญ กลุ่มตัวอย่างบางคนให้ความสนใจ เนื่องจากช่วยสร้างความเข้าใจในการเรียนรู้ข้อมูลได้ง่ายขึ้น ก่อนจะเดินชมตามจุดต่าง ๆ

ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ชื่นชอบหรือไม่สังเกตป้ายเครื่องหมายต่าง ๆ เนื่องจากไม่อยากเสียเวลาการท่องเที่ยว เพราะได้ศึกษาข้อมูลจากเว็บไซต์มาก่อนล่วงหน้าแล้ว จะให้ความสนใจขึ้นอยู่กัระยะเวลาเมื่อไม่มีเวลาก็ไม่สนใจ ส่วนมากแผนที่ท่องเที่ยวที่พบภายในวัดทั่วไป เป็นภาพอธิบายแผนที่ท่องเที่ยวทั้งจังหวัด หรือทั้งอำเภอ นักท่องเที่ยวจึงไม่ให้ความสนใจ เพราะไม่สามารถเชื่อมโยงกับสถานที่ท่องเที่ยวภายในบริเวณได้

4) อุปกรณ์สื่อ

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 36.67 ให้ความสนใจในการรับชมวิดีโอที่แสดงข้อมูลในบริเวณ เนื่องจากสามารถเข้าใจข้อมูลโดยรวมได้ง่าย ชอบฟังเสียงประกอบภาพมากกว่าการอ่าน ทั้งนี้จะต้องไม่ยาวจนเกินไป เนื้อหาเข้าใจง่าย และต้องเป็นในลักษณะตั้งฉายาผ่านทีวีเพื่อมองเห็นได้ชัดเจน กลุ่มตัวอย่างที่ชอบศึกษาหาความรู้ก็จะสแกน QR Code ลิงก์ไปยังวิดีโอที่แสดงข้อมูลเพิ่มเติม สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ให้ความสนใจในการรับชมวิดีโอ เนื่องจากไม่อยากเสียเวลาในการท่องเที่ยว ได้อ่านข้อมูลจากป้ายข้อความและเว็บไซต์ที่ได้ศึกษาก่อนล่วงหน้าแล้วจึงไม่มีความจำเป็นในการรับชมวิดีโอหรือสแกน QR Code ลิงก์ไปยังวิดีโอที่แสดงข้อมูลเพิ่มเติม หากจะรับชมก็ต่อเมื่อต้องรอคอยบางสิ่ง หรือกำหนดเป็นเส้นทางบังคับที่จะต้องรับชมวิดีโอที่ก่อนจะเข้าไปรับชมสถานที่อื่น โดยส่วนมากมักเลือกที่จะเข้าไปชมสิ่ง

แสดงด้านในเลย หากจะรับชมวีดิทัศน์ควรเป็นลักษณะสถานที่ปิดที่มีการจัดนิทรรศการต่าง ๆ ไม่มีเสียงรบกวน เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีสมาธิในการรับชมข้อมูลก่อนเดินเข้าไปชมตามจุดแสดงต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ หรือวัดหลวงที่เป็นวัดชื่อดัง มีข้อมูลเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

5) เทปกระเป๋าหรืออุปกรณ์บันทึกข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 13.33 ให้ความสนใจในการศึกษาข้อมูลจากเทปกระเป๋าหรืออุปกรณ์บันทึกข้อมูล เนื่องจากต้องการศึกษาข้อมูล อยากรับรู้ข้อมูลที่ได้จัดทำไว้ และรู้สึกเหมือนมีมีคฤศคค์คอยให้ข้อมูลเดินทางไปด้วย ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีความจำเป็นในการใช้เทปกระเป๋าหรืออุปกรณ์บันทึกข้อมูลในการรับฟังข้อมูลโดยรวมของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า เนื่องจากรับรู้ข้อมูลจากป้ายข้อความก็เพียงพอแล้ว ไม่สะดวกในการพกพา และเป็นเรื่องยุ่งยากในการยืมและคืนอุปกรณ์ดังกล่าวที่จุดบริการ และยุคสมัยนี้โทรศัพท์เคลื่อนที่สามารถทำได้ทุกอย่าง หากนักท่องเที่ยวต้องการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมก็เลือกที่จะสืบค้นจากเว็บไซต์หรือสื่อโซเชียลต่าง ๆ ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ของตน สำหรับการจะใช้อุปกรณ์ดังกล่าว ควรใช้ในสถานที่ปิด เช่น พิพิธภัณฑ์ ที่มีพื้นที่กว้าง และมีรายละเอียดข้อมูลที่ต้องการสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเพื่อศึกษาเนื้อหาการสื่อความหมายด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อความหมายของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และแนวทางการจัดการสื่อความหมายของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า มีการนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาการสื่อความหมายด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประวัติความเป็นมาของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความเป็นมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม สามารถแบ่งกระบวนการสื่อความหมายได้ 4 ขั้นตอน คือ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูล 2) การวางแผนการนำเสนอ 3) การดำเนินการนำเสนอข้อมูล และ 4) การประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบกระบวนการสื่อความหมายอาคารและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐติ (2552, น. 107-108) ที่กล่าวว่ากระบวนการสื่อความหมายอาคารและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ออกเป็น 4 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูล เราจำเป็นต้องเข้าใจอาคารและสถานที่ ที่จะทำการสื่อความหมายอย่างถ่องแท้ในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง 2) การวางแผนการนำเสนอสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ กลุ่มผู้ชมมีความสนใจแตกต่างกัน แต่สิ่งสำคัญที่จำเป็นต้องคำนึงถึงคือ ความสำคัญและคุณค่าของสถานที่ที่จะต้องทำให้ปรากฏ 3) การดำเนินการนำเสนอข้อมูล ในขั้นตอนนี้จะนำแนวคิดที่ได้ตั้งไว้แล้วมาดำเนินให้เป็นรูปธรรม 4) การประเมินผล เป็นการตรวจสอบมาตรฐานของการให้ข้อมูล การดูแลรักษา และการจัดเก็บข้อมูลพฤติกรรม และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้แหล่งประวัติศาสตร์นั้น ๆ ทั้งนี้วิธีการนำเสนอคุณค่าของโบราณสถานและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างความเข้าใจ และประสบการณ์ร่วมของผู้ชมดังกล่าว สามารถนำเสนอข้อมูลของสถานที่ที่สามารถสร้างการเรียนรู้ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวได้สอดคล้องกับหลักการสื่อความหมายที่สมรรถิ์ เจริญธีรกุล (2563) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อความหมาย (Interpretation) คือ การเล่าเรื่องสร้างความเข้าใจพื้นฐานของวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจ เกิดความซาบซึ้ง สื่อสารอดีตถึงปัจจุบันข้อมูลอัตลักษณ์ของพื้นที่ซึ่งต้องมีจุดอ้างอิงอะไรบางอย่าง เพื่อให้

ผู้ชมเกิดประสบการณ์ร่วม และเกิดแรงบันดาลใจ โดยมีหลักการ คือ 1) การสร้างการรับรู้คุณค่า (Valuing) 2) การสร้างความต้องการดูแลรักษา (Caring) 3) การสร้างความสนุกสนาน (Enjoying) และ 4) การสร้างความเข้าใจ (Understanding)

2. จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อความหมายของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองให้ความสนใจในการนำเสนอข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า เรียงตามลำดับดังนี้ อันดับที่ 1. ป้ายข้อความ อันดับที่ 2 แผ่นพับ อันดับที่ 3 เครื่องหมาย ส่วนอันดับที่ 4 อุปกรณ์โสต และอันดับที่ 5 เทปกระเป๋าทะหรืออุปกรณ์บันทึกข้อมูล กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจ เมื่อพิจารณารูปแบบการสื่อความหมายเพื่อการเที่ยวทางรถยนต์ด้วยตนเองของรัตนาลักษณ์วารกุล (2555, น. 270-271) ที่กล่าวว่า การสื่อความหมายมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ แผ่นพับและหลักเครื่องหมาย และโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ การเลือกขึ้นอยู่กับงบประมาณที่จะได้รับและความเหมาะสมของท้องถิ่น มีความสอดคล้องกันในบางประการ กล่าวคือ มีความสอดคล้องกับรูปแบบการสื่อความหมายในด้าน ป้ายสื่อความหมาย วัสดุ วิธีการสร้าง และเนื้อหา แผ่นพับ งบประมาณในการจัดทำและปฏิบัติไม่มาก หารายละเอียดมากกว่าเครื่องหมาย ผู้มาเยือนสามารถเก็บไว้เป็นของที่ระลึกได้ เนื้อหาในแผ่นพับควรจะตอบคำถามว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และทำไม ปกของแผ่นพับ ควรจะน่าสนใจ ใช้ทั้งภาพวาด และภาพถ่ายซึ่งใช้ประกอบหัวข้อของการใช้เส้นทางท่องเที่ยว แผ่นที่เป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากเป็นแหล่งข้อมูลปฐมนิเทศระหว่างการเที่ยวเป็นสิ่งอ้างอิงแก่ผู้มาเยือนที่น่าติดตามไปได้ ทั้งนี้อาจเป็นการทำให้เกิดขยะ และเครื่องหมาย (Marker) เครื่องหมายออกแบบไว้ตามจุด เครื่องหมายที่ติดตั้งอยู่ควรจะไม่เป็นสิ่งกีดขวางการมองเห็น และควรจะต้องต่อเนื่อง แต่ไม่สอดคล้องกับรูปแบบการสื่อความหมายในด้าน อุปกรณ์โสต กรณีที่มีการศึกษาแล้วพบว่า ผู้มาเยือนมีความสนใจมากขึ้นกว่าการอ่าน เมื่อใช้อุปกรณ์โสตในการสื่อความหมาย เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสนใจกับการรับชมอุปกรณ์โสตหรือวีดิทัศน์ และไม่สอดคล้องกับรูปแบบการสื่อความหมายในด้านเทปกระเป๋าทะหรืออุปกรณ์บันทึกข้อมูล การเที่ยวโดยใช้เทปกระเป๋าทะหรือแผ่นบันทึกข้อมูล ประสพผลสำเร็จสูง ผู้มาเยือนสามารถมองเห็นจุดที่น่าสนใจ ในขณะที่ฟังคำอธิบาย แต่การแจกจ่ายและการรวบรวม จะต้องจ้างบุคลากรมาทำหน้าที่นี้ อุปกรณ์อาจแตกหัก แบตเตอรี่หมด ผู้มาเยือนไม่สามารถถามคำถามจากสื่อประเภทนี้ได้ ผู้มาเยือนไม่สามารถนำกลับบ้านเป็นของที่ระลึกได้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจกับการพกพาเทปกระเป๋าทะหรือแผ่นบันทึกข้อมูล

3. จากผลการวิจัยสามารถเสนอแนะแนวทางการจัดการสื่อความหมายของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีความเหมาะสมสามารถนำเสนอข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเองได้ 3 วิธี คือ 1) ป้ายข้อความ 2) แผ่นพับ และ 3) เครื่องหมาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 จัดทำแผนประชาสัมพันธ์ศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อสร้างการรับรู้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.2 จัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังในยุคสมัยเดียวกันตามเส้นทางท่องเที่ยวโดยใช้ศิลปะนำการท่องเที่ยว เพื่อสร้างการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยใช้ข้อมูลพื้นฐานทางมรดกวัฒนธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังของศาลาการเปรียญ วัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ปัฐยารัช ธรรมวงษ์, (2546). การศึกษาพัฒนาการทางรูปแบบสถาปัตยกรรมวัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บริษัท มรดกโลก จำกัด, (2551). รายงานการขุดแต่งเพื่อออกแบบบูรณะวัดเชิงท่า ต.ท่าवासูกรี อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา เสนอ สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ 3. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <http://www.openbase.in.th/files/ebook/thanapol/pjssbrw024.pdf>
- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะขีติ. (2552). การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชน. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยอดชาย พรหมอินทร์. (2562). จิตรกรรมไทยประเพณี. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- รัตนา ลักษณะวรกุล. (2555). คู่มืออุทยานแห่งชาติ. การสื่อความหมายธรรมชาติ. ส่วนนันทนาการ และสื่อความหมาย. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2564, จาก http://park.dnp.go.th/dnp/model/NPO07_150720_112721.pdf
- สมรักษ์ เจียมธีรสกุล. (2563). Interpretation in Cultural Management. เอกสารประกอบการศึกษา สาขาการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2563). คู่มือการนำชมศิลปกรรมโบราณในล้านนา. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2563). การสื่อความหมายของวัดเชิงท่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (สัมภาษณ์). เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2563.
- New 16 New. วัดเชิงท่า. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://sites.google.com/site/new16new22/home/wad-cheing-tha>